

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

მარინა ხანჯალიაშვილი

**სულხან-საბა ორბელიანის ჰომილიები და
ქრისტიანული ჰომილეტიკა**

ფილოლოგიის დოქტორის (1005) აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორ ეფერ ატი

სპეციალობა: ქართული ლიტერატურა

თელავი
2017

ნაშრომი შესრულებულია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი ნინო გიორგაძე

შემფასებლები:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
საკატიო პროფესორი მარიამ ასათიანი
ფილოლოგიის დოქტორი ქეთევან ხითარიშვილი

დაცვა შედგება 20 _____ წლის " _____ " _____, _____
საათზე იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე: კორპუსი _____ აუდიტორია _____

მისამართი: საქართველო, თელავი, 2200
ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა N 1
ტელ: +995 350 27 24 01

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე <http://tesau.edu.ge>

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი ნინო კოჭლოშვილი

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

ქრისტიანული ჰომილეტიკა ერთობ რთული და ამავე დროს საინტერესო დარგია. ამიტომაცაა, რომ სასულიერო მწერლობის ამ მნიშვნელოვანი სფეროს კვლევით დღემდე არაერთი მეცნიერი დაინტერესებულა. მკვლევართა თვალსაწიერის მიღმა არც სულხან-საბა ორბელიანის ჰომილიები დარჩენილა.

ჩვენ შეძლებისდაგვარად მოვიძიეთ ეს საინტერესო სამეცნიერო მასალა და მისი ანალიზის ფონზე ჩამოვაცალიბეთ ჩვენეული ხედვა და დასკვნები.

სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანის“ სიღრმისეულად გააზრებამ საფუძველი მოგვცა გამოგვეკვეთა შემდეგი საკითხები:

- ჰომილეტიკის არსი და მისი განვითარების წანამძღვრები;
- შტრიხები სულხან-საბა ორბელიანის ბიოგრაფიიდან;
- სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანის“ იდეურ-თემატური ანალიზი;
- „სწავლანის“ სახისმეტყველებითი ანალიზი.

ვინაიდან ავტორი თავის ქადაგებებში ხშირად ეყრდნობა ცნობილ ღვთისმეტყველთა ნააზრევს, საჭიროდ ჩავთვალეთ წმინდა მამათა მემკვიდრეობის გაცნობა, მათი საერთო, თუ განმასხვავებელი ნიშნების მოკვლევა.

საკვლევი თემის აქტუალობა: ჩვენი კვლევის საგანს წარმოადგენდა სულხან-საბა ორბელიანის ქადაგებათა კრებული „სწავლანი“, რომელიც 46 ჰომილიას შეიცავს. ამ ლიტერატურული ძეგლის ჩვენ მიერ ჩატარებული დეტალური მიმოხილვა შუქს მოჰფენს სულხან-საბა ორბელიანის მიერ 1698-1713 წლებში გაწეულ ღვაწლს.

სამეცნიერო ნაშრომი ყურადღებას იქცევს თავისი მრავალფეროვნებით და კონკრეტულობით. დისერტაციის ძირითადი ნაწილი დათმობილი აქვს კრებულის იდეურ-მხატვრულ გააზრებასა და ანალიზს. ასევე, განხილულია ავტორისეული წიაღსვლები მის მსოფლმხედველობრივ ჭრილში.

რა არის ჰომილეტიკის არსი? განვითარების რა გზა გაიარა ქართულმა ჰომილეტიკამ? რას წარმოადგენს სულხან-საბას ცხოვრებისეული კრედიო? რა მიზნით დაწერა ქადაგებათა კრებული „სწავლანი“ და ვის გავლენას განიცდის ავტორი? როგორ გარემოში ყალიბდებოდა მწერლის მსოფლმხედველობა? რა ძირითადი

იდებია გატარებული ნაწარმოებში? როგორ ახერხებს მქადაგებელი ადამიანზე ზემოქმედებას და რა გავლენა აქვს მას მკითხველზე? - ეს ის ძირითადი კითხვებია, რომლებზეც სრული და შეძლებისდაგვარად ამომწურავი პასუხებია ნაშრომში გაცემული. ზემოთ წამოჭრილი კითხვები განსაზღვრავს სადისერტაციო თემის აქტუალობასაც.

ნაშრომი ნათელს ჰყენს რამდენიმე უცნობ თუ ნაკლებად შესწავლილ საკითხს, რაც საგულისხმოა ყველა დაინტერესებული პირისთვის.

ნაშრომის ძირითად მიზნად დავისახეთ სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანის“ შეფასება და მისი კავშირის ჩვენება ქრისტიანულ ჰომილეტიკასთან. საჭიროდ ჩავთვალეთ შევხებოდით იმ მქადაგებელთა და ღვთისმეტყველთა ზოგად ბიოგრაფიულ ცნობებს, რომელთა მემკვიდრეობამაც გარკვეული ასახვა ჰპოვა მწერლის ჰომილიებში.

ჩვენი მიზანი იყო „სწავლანის“ სრულიად განსხვავებული კუთხით შეცნობა. წინა პლანზე წამოვწიეთ ავტორ-მქადაგებლის როლი და დავაკვირდით, თუ როგორ ზემოქმედებას ახდენს იგი მკითხველზე/მსმენელზე.

ნაშრომის კვლევის ობიექტი და მეთოდები: სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობისას გამოვიყენეთ სამეცნიერო სტატიები, მონოგრაფიული ნაშრომები, ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა კვლევები, ინტერნეტგვერდები, რომლებშიც განხილულია ჰომილეტიკის განვითარების ეტაპები, ჟანრები, ჰომილეტიკოსთა ქადაგებები. თეორიული ხასიათის ნაშრომებმა დახმარება გაგვიწია ჰომილეტიკის არსის გაცნობაში.

სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანის“ მხატვრული, თუ იდეური თავისებურებები გამოვავლინეთ ანალიზის მეთოდით. ისტორიულ-შედარებითი მეთოდი აუცილებელი იყო „სწავლანის“ და წმინდა მამათა ნააზრევის საერთო, თუ განმასხვავებელი პასაჟების კვლევისას. სიმბოლოთმეტყველების კვლევის დროს დაგვეხმარა ჰერმენევტიკის მეთოდი, რომელმაც სიმბოლოს არსში წვდომის საშუალება მოგვცა.

ნაშრომის მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს თხზულების და მისი ავტორის განსხვავებული კუთხით წარმოჩენა. ნაწარმოები განხილულია არა მხოლოდ ცნობილ ჰომილეტიკოსებთან კავშირში,

არამედ ნაჩვენებია მისი ურთიერთობა ძველ ქართულ თარგმნილ თუ ორიგინალურ ჰომილეტიკურ ძეგლებთან.

მეცნიერულ სიახლედ გვესახება იდეურ-თემატური და სახისმეტყველებითი ანალიზისას გამოკვეთილ თავებში წარმოდგენილი მასალა:

- ქრისტიანული მორალი „სწავლანში“;
- ბიბლიური და პატრისტიკული პასაჟები სულხან-საბა ორბელიანის ჰომილიებში;
- ადამიანის არსი სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანში“;
- სასუფევლის საკითხი „სწავლანში“;
- საღვთო წერილის ინტერპრეტაცია;
- სიმბოლოთმეტყველება;

ცნობილია, რომ სულხან-საბას პიროვნულ მხარესა და მისი ნაწარმოების მიმართ ურთიერთსაწინააღმდეგო მიდგომები არსებობს. ამდენად, ჩვენ ყურადღება გავამახვილეთ ამ მიმართულებითაც.

ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება: დისერტაციის თეორიული მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ის ნათელს ჰფენს მრავალ უცნობ, შეუსწავლელ საკითხს, დაინტერესებულ პირებს ხელს შეუწყობს თემის სიღრმისეულ გააზრებაში, გაუმდიდრებს ინფორმაციას დასმულ საკითხებთან დაკავშირებით.

ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომი წარმოადგენს მოკრძალებულ, მაგრამ მაინც წინგადადგმულ ნაბიჯს ძველი ქართული ლიტერატურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხის კვლევაში.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება კომპიუტერულად ნაბეჭდი 144 გვერდისაგან, შეიცავს შესავალს, 4 თავს, ქვეთავებს და დასკვნას. დისერტაციას ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია და ინტერნეტმასალის ელექტრონული ბმულების ჩამონათვალი.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

შესავალში საუბარია საკვალიფიკაციო ნაშრომის ძირითადი მიზნის, მეცნიერული სიახლისა და კვლევის აქტუალობის შესახებ. განხილულია ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება.

თავი I

ჰომილეტიკის არსი და მისი განვითარების წანამძღვრები

პირველ თავში გაკეთებულია ვრცელი ექსკურსი ჰომილეტიკის შესახებ. მოთხრობილია, თუ რას წარმოადგენს საეკლესიო მჭევრმეტყველება, სად უნდა ვეძიოთ ჰომილიის ფესვები, როგორი შეიძლება იყოს ქადაგება შინაარსის მიხედვით და რა დანიშნულება ჰქონდა მას ჩასახვის დროიდან.

ქვეთავში - **ჰომილეტიკური მწერლობის წარმოშობის წინაპირობები** - შევეცადეთ განგვემარტა ჰომილეტიკის არსი. კორნელი კეკელიძის ხატოვანი თქმით, ის „უსაზღვრო ოკეანეს წარმოადგენს“, ამასთან, უძველესია და მასშტაბური. სათავეს ორატორული ხელოვნებიდან, ანუ მჭევრმეტყველებიდან იღებს.

ქრისტიანობამ თვისებრივი სიახლეები შეიტანა სამქადაგებლო ტრადიციაში. ქადაგება ახლებური შინაარსითა და იდეით განიმსჭვალა და მიზნად დაისახა ღვთის სიტყვის გაშლა, განმარტება, სულიერი ხსნის გზების ძიება. ქრისტიანულ რწმენას აღვივებდნენ მქადაგებლები, ადამიანის სიტყვა კი ღვთის სიტყვად მხოლოდ ეკლესიის შუამავლობით ხდებოდა. ქრისტიანული ქადაგება მთლიანად სახარება-ოთხთავზეა დამყარებული.

ევანგელური ქადაგებების სიახლე სინანულისადმი მოწოდებაში მდგომარეობს, ხოლო აპოსტილური ქადაგებების სათავეში თვით ქრისტე დგას. მოციქულთა ჰომილიები თანდათან კანონიზირდება და უთანაბრდება ღვთის სიტყვას. მქადაგებელი ხშირად იმოწმებს ცნობილ წინასწარმეტყველებს, მათი სიტყვები დროზეა ორიენტირებული და მიმდინარე მოვლენათა გარდაუვალობაა ასახული.

ქრისტიანული ქადაგება, ასევე დამყარებულია ნათლისღებაზე, ანუ ჭეშმარიტ სარწმუნოებაზე მოქცევაზე და აღდგომის საიდუმლოებაზე. მათ ცნობილ ჰომილეტიკოსთა ქადაგებების მემკვიდრეობაში ცენტრალური ადგილი უკავიათ.

ამავე ქვეთავში ზოგადად ვეხებით ცნობილ მქადაგებელთა, ბასილი დიდის, წმინდა გრიგოლ ღვთისმეტყველის (ნაზიანზელის), გრიგოლ ნოსელის და იოანე ოქროპირის ბიოგრაფიულ ცნობებსა და მემკვიდრეობას.

მომდევნო ქვეთავში - ქართული ორიგინალური ჰომილეტიკა - ყურადღებას ვამახვილებთ ორიგინალური ჰომილეტიკის განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ხელისშემშლელ მიზეზზე.

კონსტანტინეპოლის მე-6 მსოფლიო საეკლესიო (ტრულის) კრებაზე, რომელიც იმპერატორ იუსტინიანე II-ის მოწვევით 691-692 წლებს შორის შედგა, დაადგინეს 64-ე კანონი, სადაც განხილულია, თუ ვის ხელეწიფება საეკლესიო „სწავლებებში“ ავტორის სტატუსით მონაწილეობა. კანონი 64: „არ შეეფერება ერისკაცს საჯაროდ სიტყვით გამოსვლა, არც დამოდღრა და ასეთი სახით მოძღვრის პატივის თავსდება; იგი უნდა ემორჩილებოდეს უფლისაგან მისთვის განჩინებულ წესს, განამზადებდეს ყურს იმათ მოსასმენად, ვისაც მოძღვრის მადლი მიუღია და იმათგან განისწავლებოდეს საღვთო სიტყვით, რამეთუ ერთიან ეკლესიაში სხვადასხვა ასო შექმნა ღმერთმა მოციქულის სიტყვისამებრ, რომელსაც განმარტავს გრიგოლ ღვთისმეტყველი, ნათლად გვიჩვენებს ეკლესიაში არსებულ წესს და აცხადებს: „ამ წესს, ძმებო, პატივი მივაგოთ, დავიმარხოთ იგი: ერთნი ყურ იყვნენ, მეორენი-ენა, ერთნიც-ხელ, სხვები კიდევ სხვა რაიმენი, ერთმა ასწავლოს, მეორე-განისწავლოს" და მცირეოდენი სიტყვის შემდგომ: „რომელნი სწავლობდეს-მორჩილებდეს, რომელნი გასცემდეს-გასცემდეს მხიარულითა პირითა, რომელიც მსახურებდეს-მსახურებდეს გულმოდგინებით; და ნუ ვიქცევით ყველანი ენად, ნურც ყოველნი მოციქულებად, ნურც წინასწარმეტყველებად და ნურც განმმარტებლებად" (ჩხიკვაძე, 2004, 55)...„რატომ ცდილობ იყო მხედართმთავარი თუ მხედრად ხარ „განწესებული“? ნუ ცდილობ თავი ბრძენთა უბრძნესად წარმოაჩინო“-გვასწავლის კანონი.

მსოფლიო კრების ამ კატეგორიულმა ტონმა შეამცირა ქადაგებათა მთქმელების რიცხვი არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ ბიზანტიაშიც კი.

ქადაგებათა ნიმუშებს VI საუკუნიდან ძირითადად ვხვდებით ჰაგიოგრაფიულ ნაწარმოებებში. ნაშრომში აქცენტი კეთდება „ევსტათი მცხეთელის წამებაში“, „აბო თბილელის წამებასა“ და „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრებაში“ ჩართულ ქადაგებათა ნიმუშებზე.

ქვეთავში - ქართველი მქადაგებლები და მათი მემკვიდრეობა - საუბარია ქართველ ჰომილეტიკოსებზე და დასახელებულია მათი

ჰომილიები. ესენია: იოანე ბოლნელი, სულხან-საბა ორბელიანი, ანტონ I კათალიკოსი, ანტონ ცაგარელ-ჭყონდიდელი, ნიკო დადიანი, გაიოზ მიტროპოლიტი, მიტროპოლიტი ამბროსი ნეკრესელი, გაბრიელ მთავარეპისკოპოსი, მღვდელ-მონაზონი იონა, ზაქარია მოძღვარი, იოანე ბატონიშვილი, მამა პავლე რაზიკაშვილი, კირიონ II კათოლიკოს-პატრიარქი, კათოლიკოს-პატრიარქი ლეონიდე ოქროპირიძე, კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი, კათოლიკოს-პატრიარქი კალისტრატე, არქიმანდრიტი გრიგოლ ფერაძე, კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II.

თავი II

შტრიხები სულხან-საბა ორბელიანის ბიოგრაფიიდან

დისერტაციის ამ თავში საუბარია მწერლის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ადრეულ წლებზე, მის ბერად შედგომაზე, განხილულია სულხან-საბას გაკათოლიკებასთან დაკავშირებული საკითხები.

სულხან-საბა ორბელიანის ცხოვრება და მოღვაწეობა კანონზომიერად იყო დანაწილებული რელიგიას, პოლიტიკას და კაზმულსიტყვაობას შორის. იგი ეწეოდა მრავალმხრივ და ნაყოფიერ, ქვეყნისთვის სასარგებლო საქმიანობას.

ბუნებრივია, რომ აქცენტი ამ კუთხითაც გვაქვს გაკეთებული.

ქვეთავში - **მწერლის ცხოვრების და მოღვაწეობის ადრეული წლები** - განვიხილავთ მქადაგებლის ბიოგრაფიულ შტრიხებს. მწერალი იყო გავლენიანი ფეოდალის - ყაფლანის შთამომავალი და „მოსამართლეთუხუცესის,“ ვახტანგის ძე. მას ბრწყინვალე განათლება მიუღია, უსწავლია სამხედრო ხელოვნება, გაუვლია რაინდული წვრთნა. ღრმად განსწავლული სულხანი აქტიურად ყოფილა ჩაბმული ქართლის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ის მონაწილეობდა ქართლის ტახტისთვის გაჩაღებულ დინასტიურ დაპირისპირებებში.

შემდეგი ქვეთავი - „**ცოდვილი მონაზონი საბა**“ - მოგვითხრობს სულხან ორბელიანის ცხოვრების ახალი ეტაპის შესახებ 1698 წლიდან, როდესაც დიდი ფეოდალი, დიპლომატი, მოარაკე და გავლენიანი პირი ხდება ასკეტი, „ცოდვილი მონაზონი“, სახელად საბა. სულხანის ბერად შედგომას დიდი პოლიტიკური სარჩული

ჰქონდა. ეს არ უნდა ყოფილიყო ძალდატანებითი აქტი, თუმცა მისი საფუძველი ქვეყნის მძიმე პოლიტიკურ მდგომარეობაში უნდა ვეძიოთ.

ევროპისაგან დახმარების მიღების ეფემერულმა იმედმა, განსაკუთრებით თავი იჩინა მე-17 საუკუნის პირველ ნახევარში. ასეთი პოლიტიკური ორიენტაცია ღრმად იკიდებს ფეხს პოლიტიკურ წრეებში. 1713 წელს სულხან-საბას მიერ მომზადებული ელჩობის მოტივი იყო ირანის მიერ ქართული ქრისტიანული სახელმწიფოს იურიდიულად აღიარება, ქართველთა დენაციონალიზაციის შეწყვეტა, ჩრდილო კავკასიელი ტომების გაქრისტიანება და საქართველოს გაერთიანება. ამავდროულად, ქართული ელჩობა ევროპისაგან 300 ათას ეკიუს ითხოვდა, რაც ვახტანგ VI-ის ქართლის სამეფო ტახტზე დაბრუნებას ესაჭიროებოდა. რეალობა არარომანტიული აღმოჩნდა, ელჩობამ კრაზი განიცადა. 1715 წელს სულხან-საბა ხელმოცარული დაბრუნდა საქართველოში.

მომდევნო ქვეთავი - საბას გაკათოლიკების საკითხი - განსაკუთრებით საინტერესოა, რადგან ამ საკითხზე აზრთა სხვადასხვაობა დღემდე არსებობს.

როდის მიიღო კათოლიკური მრწამსი? არსებობს მოსაზრება, რომ მან ეს ევროპაში წასვლამდე გააკეთა. ბასილის ორდენის წევრად კი 1713 წლიდან იხსენიება. სულხან-საბა რომ სწორედ ევროპაში გამგზავრებამდე იქნა ოფიციალურად კურთხეული კათოლიკედ და არა ადრეულ წლებში, მკვლევრები დაასკვნია მისი სასულიერო ხასიათის ნაწარმოებთა ანალიზისას.

ქადაგებათა კრებული „სწავლანი“, რომლის ფორმირებაც 1698-1710 წლებში ხდებოდა, წმინდა მართლმადიდებლურია. ასეთივე ხასიათისაა „სამოთხის კარის“ პირველი რედაქცია (1701), მეორე რედაქციაში (1713) კი აშკარად ჩანს მწერლის განსხვავებული სარწმუნოებრივ-აღმსარებლობითი ტენდენცია.

მართლმადიდებლად აღზრდილი ორბელიანი პოლიტიკური მიზნით დასავლეთისკენ იღებს ორიენტაციას. ამასთან დიდ გამჭრიახობას და წინდახედულებას იჩენს: ხდება ისეთი ორდენის წევრი („ბასილიანთა“), რომელიც საშუალებას მისცემს, გამონახოს საერთო ენა როგორც კათოლიკეებთან, ასევე,

მართლმადიდებლებთან, გამომდინარე ორდენის ლოიალური წესებიდან.

თავი III

სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანის“ იდეურ-თემატიკური ანალიზი

ეს თავი მთლიანად ეთმობა სულხან-საბას ჰომილიათა განხილვას, რომელსაც მივყავართ იმ დასკვნამდე, რომ „სწავლანი“ არის მრავალმხრივ საყურადღებო ნაწარმოები, სადაც ჩანს ავტორის უდიდესი ერუდიცია და პატრიოტიზმი.

ქვეთავში - „სწავლანის“ ხელნაწერთა ზოგადი მიმოხილვა - მოთხრობილია ნაწარმოების იმ ხუთი ძირითადი რედაქციის შესახებ, რომლებიც დღეს არის ცნობილი. ამათგან ყველაზე მნიშვნელოვანია A ნუსხა (ზომით 19სმ X 14სმ), რომელიც შეიცავს 698 გვერდს. ჩასმულია ტყავგადაკრულ მუყაოს ყდაში. ჩაწერილია ნუსხა ხუცურად, ლამაზი ხელით, ზოსიმე (ზაალყოფილი) ორბელიანის, სულხანის ძმის მიერ 1729 წელს. თითოეულ ქადაგებას უძღვის სათაური მქადაგებლის ვინაობის აღნიშვნით, ხოლო ბოლოზე სინგურით აქვს მიწერილი: „ქრისტე, შეიწყალე საბა“, ან „ქრისტე, შეიწყალე საბა ორბელიანი“, ან კიდევ, „ქრისტე, შეიწყალე სულხან-საბა“. (A 479)

ქვეთავში - „სწავლანი“ ქართულ ლიტერატურულ კრიტიკაში - განვიხილავთ ნაწარმოების აღმოჩენის ისტორიას, აგრეთვე გადმოვცემთ, თუ რა აზრი არსებობდა „სწავლანის“ შესახებ ქართულ ლიტერატურულ კრიტიკაში და როგორ შეფასებას აძლევდნენ მას ცნობილი მკვლევრები. ისინი ერთხმად აღნიშნავენ ნაწარმოების დიდ მნიშვნელობას, ხოლო სულხან-საბა ორბელიანს წარმოაჩენენ, როგორც დიდ მწერალს და მქადაგებელს.

„სწავლანი“ სასულიერო ხასიათის ძეგლია, რაც განაპირობებს მის თემატიკას და მოტივებს. მართალია, ჟანრობრივად ის განსხვავდება მწერლის საერო ხასიათის ნაწარმოებებისაგან ლექსიკით, სტილით, მაგრამ თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ კრებული „სიბრძნე-სიცრუისას“ ლოგიკური გაგრძელებაა. მასში გახმოვანებული ზოგადსაკაცობრიო იდეალები და ეროვნულობა ნათლად იკვეთება ქადაგებებში.

თუ იგავ-არაკებში ავტორი შეფარვით, ალეგორიულად საუბრობს ადამიანთა მანკიერებებზე, ამხელს საზოგადოებაში გამეფებულ უკეთურობას, „სწავლანში“ მქადაგებელი მოსწრებულად სარგებლობს თავისი მდგომარეობით და სამონასტრო ამბიონიდან პატრიოტიზმის, ჰუმანიზმის, ზნეობის ზოგადსაკაცობრიო იდეებს ქადაგებს.

შემდეგ ქვეთავში - ქრისტიანული მორალი „სწავლანში“ შევეცადეთ წინა პლანზე წამოგვეწია ავტორის მსოფლმხედველობა. „სწავლანის“ განსაკუთრებული ღირსება იმაში მდგომარეობს, რომ რელიგიური თემის გაშლისას მქადაგებელი სამოქალაქო მოტივების განვითარებასაც ახერხებს. ამასთან, მკითხველის/მსმენელის მთელს გულისყურს სარწმუნოების მორალურ-ეთიკური ტენდენციებისაკენ მიმართავს.

„სწავლანში“ საბა ჩანს, როგორც დიდი ჰუმანისტი. მისი იდეალია სამშობლოს კეთილდღეობისთვის მეზრძოლი, მორალურად წმინდა და მაღალი ადამიანური ღირსებებით დაჯილდოებული საზოგადოების წევრი. როდესაც ეს იდეალი იკარგება, უფერულდება, იწყება ეროვნული დაცემა. მორალურად უსახური ადამიანი მიწიერი იმპულსების მონა ხდება. მის არსებას მთლიანად იპყრობს მატერიალურისკენ დაუოკებელი სწრაფვა. ამ ვითარებაში ქართველთა მერყევი ნაწილი იწყებს რწმენის დათმობას, დიდი მწერალი და მქადაგებელი, რა თქმა უნდა, ყოველივე ამის მიმართ გულგრილი ვერ დარჩებოდა. მას კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ სარწმუნოებრივი ინდიფერენტიზმი ეროვნულ გადაგვარებას ნიშნავდა.

საბა „სწავლანში“ დიდი მნიშვნელობას ანიჭებს იმის გარკვევას, თუ რა არის ცოდვა და რა - მაღლი. ცოდვა იმ თავისუფლების ბოროტად გამოყენებაა, რომელიც ღმერთმა მის მიერ შექმნილ ადამიანებს უბოძა. ეს არის ნებაყოფლობითი შეცდომა გონების, სინდისის, ჭეშმარიტების წინაშე და უტოლდება მოყვასის მიმართ სიყვარულის დარღვევას.

ცნობილია მომაკვდინებელი ცოდვები: ამპარტავნება, ანგარება, მრისხანება, სიძვა, ნაყროვანება, შური, სასოწარკვეთილება, ხოლო მათ დამთრგუნველ შვიდ სათნოებას, სიმდაბლეს, მოწყალებას, სიმშვიდეს, მარხულობას, სიყვარულს, სასოებას, ჯერ კიდევ

ადრეული ქრისტიანული ხანიდან მიმართავდნენ ადამიანთა სწორ გზაზე დასაყენებლად.

კრებულში მქადაგებელი უფრო მეტად ამახვილებს ყურადღებას სათნოებებზე, ვიდრე ცოდვებზე. ამით ის ცდილობს მკითხველის/მსმენელის ყური სულიერ ღირებულებებს მიაჩვიოს, რათა მან სათნოებათა დატანა შეძლოს გულისყურამდე.

ქვეთავში - **ბიბლიური და პატრისტიკული პასაჟები სულხან-საბა ორბელიანის ჰომილიებში** - მიმოვიხილავთ ჰომილიების სტრუქტურას, ცოცხალი სიტყვის ძალას, ავტორის მიერ მკითხველში/მსმენელში ინტერესის აღძვრას. განსაკუთრებით ყურადსაღებია ემპათიური მეთოდი, რომელსაც მიმართავს მქადაგებელი. მას ძალუძს შეიცნოს მსმენელის შინაგანი სამყარო და აქედან გამომდინარე, დადგეს მის პოზიციაზე. ამისთვის კი ის იყენებს პრაქტიკულ მაგალითებს, მხატვრული სიტყვის ძალას.

ამავე ქვეთავში საუბარია იმაზე, თუ როგორ ამყარებს მქადაგებელი მსმენელთან ეფექტურ კომუნიკაციას და რა გზებს მიმართავს, რათა მსმენელმა მარტივად მოახდინოს გადაცემული ინფორმაციის შენარჩუნება, აღქმა, დეკოდირება და რეფლექსია.

განასხვავებენ ორი სახის მეტყველებას: ორატორულს და საუბარს. პირველი გამოიყენება ოფიციალური გამოსვლების დროს, ხოლო მეორე - შეხვედრებისა და კამათისათვის. მქადაგებელი ოსტატურად ახერხებს მათ შერწყმას. ის ამყარებს მჭიდრო კონტაქტს მსმენელთან, სვამს პრობლემურ კითხვებს, მიუთითებს უჩვეულო ამბებზე, არწმუნებს მას, გადაჰყავს საკუთარ პოზიციაზე, აკეთებს ლოგიკურ ფსიქოლოგიურ აქცენტებს, კვეთს პერსპექტივებს, ბოლოს კი თხრობას ასრულებს მოწოდებით. ყოველივე ამას მქადაგებელი საკუთარი კომპეტენტურობის დემონსტრირებით ახერხებს, რაც ფაქტების საფუძვლიან ცოდნაში გამოიხატება.

„სწავლანი“ მრავალმხრივ საინტერესო კრებულია. ჩვენ გვერდი ვერ ავუარეთ ნაწარმოებზე პატრისტიკის გავლენას. ავრელი ავგუსტინე აკეთებს რა იერემია წინასწარმეტყველის სიტყვების, – „იტყვის უფალი ღმერთი, რომელნი იპარავენ სიტყვათა ჩემთა თითოეული მოყუასისაგან და თვისისა“ – კომენტარს, დასძენს: „რამეთუ იპარავს ის, ვინც იტაცებს სხვისას“. ხოლო ღვთის სიტყვა არასოდეს იქნება „სხვისი“ იმისთვის, ვინც ღმერთს ემორჩილება და თაყვანს სცემს.

აქ იკვეთება მიღებული აზრი, რომ თუ მოძღვარი საკუთარის ნაცვლად სხვის ჰომილიას წარმოთქვამს, ეს პლაგიატობად არ აღიქმება. სიუჟეტის სესხება საქრისტიანო მწერლობის „ავტორობის უფლების“ მიხედვით, ავტორს არ უკარგავს ინდივიდუალურობას.

სულხან-საბასთან შეიმჩნევა გავლენა იოანე ოქროპირისა. ჩვენ გავეცანით ქადაგებებს, რომელნიც მსგავსნი არიან თემატიკით. ორივე ღვთისმეტყველი ქადაგებს ისეთ საყოველთაო თემებზე, როგორცაა ცოდვა, საუკუნო სასჯელი, სათნოება, ლოცვა, მარხვა, ამპარტავნება, სინანული, სიკვდილი. ორივე ავტორის მიზანს წარმოადგენს მრევლისთვის კატეხიზმური მოძღვრების ქადაგება და ადამიანის სულიერი გაძლიერება.

შემდეგი ქვეთავის სათაურია ადამიანის არსი სულხან-საბა ორბელიანის „სწავლანში“. აქ გამოვკვეთეთ როგორც ზოგადი მოსაზრება ადამიანური ბუნების შესახებ, ასევე, დავაკვირდით, მქადაგებლის დამოკიდებულებას ადამიანის არსის რაობასთან.

ბიბლიის მიხედვით, ადამიანი სხვა ქმნილებებს შორის უმაღლეს საფეხურზე იმყოფება და მეუფებს მიწიერ არსებებზე. საღვთო ბჭობა, რომელსაც სხვა მიწიერ არსებათა შექმნის დროს ადგილი არ ჰქონია იმის მიმანიშნებელია, რომ ადამიანი გამორჩეული, აღმატებული და უმაღლესი დანიშნულების ქმნილება უნდა ყოფილიყო მთელს სამყაროში. ის ღვთის ხატადაა შექმნილი, რაც პირველსახესთან მსგავსებას გულისხმობს. ცოდვით დაცემამდე პირველი ადამიანები სიკვდილს და ხრწნილებას არ ექვემდებარებოდნენ, მაგრამ ეშმაკის მოშურნეობით სამყარო ცოდვამ და სიკვდილმა მოიცვა. ცოდვით დაცემის შემდეგ ადამიანებმა იწყეს კვდომა, ხრწნილება. ეს იყო სასჯელი, რომელიც ღვთის მცნების დარღვევისთვის ერგო მათ.

პირველი ადამიანების დაუმორჩილებლობის გამო ადამიანური ბუნება ცოდვით დაავადდა, ხოლო მათი შთამომავლობა გახდა ცოდვილი არა იმ მიზეზით, რომ მათ ადამთან ერთად შესცოდეს, არამედ იმიტომ, რომ ისინიც იმავე ბუნებისანი არიან, ვისზეც ცოდვა გაბატონდა. ასე დაიმკვიდრა ადამიანმა „მემკვიდრეობითი ცოდვა“.

ცოდვიანი, ჭეშმარიტი ქრისტიანული გზიდან აცდენილი, გზაკვალარეული ადამიანი იკვეთება სულხან-საბა ორბელიანის

ჰომილიებში. „სწავლანი“ გაჯერებულია ადამიანის მიმართ სიყვარულით.

ავტორი „სამოქალაქო ჰუმანიზმის“ პრინციპს იზიარებს. მისი ღრმა რწმენით, ადამიანმა უნდა იზრუნოს როგორც ინდივიდუალური, ასევე, საზოგადოების ზნეობრივი სრულყოფისათვის.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ავტორი საკუთარ თავსაც ამ „სოფლისმოყვარე“ ადამიანთა გვერდით მოიაზრებს და ამ გზით ცდილობს მსმენელში პიროვნული ღირსების გამოღვიძებას, ადამიანთა ჩაყენებას საზოგადოების სამსახურში.

გზასაცდენილი სტერეოტიპებიდან გამოსაყვანად არსებობს როგორც იძულებითი, ასევე შეგონებითი მეთოდები. პირველი ნაკლებმედეგიანია, ხოლო მეორე - საიმედო, ვინაიდან მისი რეალიზება უნდა მოხდეს პიროვნების აზროვნების, მისი ცნობიერების საშუალებით. ამიტომ ავტორისთვის უცხოა კატეგორიული იმპერატივის პრინციპი.

ქვეთავში - სასუფევლის საკითხი „სწავლანში“ - სრულიად განსხვავებული კუთხითაა განხილული ქადაგებათა კრებული. სასუფევლის მოტივი ამა თუ იმ სახით თითქმის 46-ვე ქადაგებაში ჩანს, მაგრამ იმისათვის, რომ უკეთ გამოგვეკვეთა ნაწარმოების იდეა, განვიხილეთ საგანგებოდ მიძღვნილი ჰომილია „სწავლა სასუფევლისა დიდებისათვის“, რომელიც მქადაგებელმა აღდგომის შემდგომ წარმოთქვა.

სასუფეველი არის უზენაესის მიერ ბოძებული წყალობა, უმთავრესი ღირებულება, რომელიც მოიპოვება ყოველივე იმის ფასად, რაც ადამიანს გააჩნია. მის დასამკვიდრებლად გარკვეული პირობების აღსრულებაა აუცილებელი. ღმერთი ადამიანს ანიჭებს მადლს, წყალობას, „კეთილს“, კარგს, რაც ადამიანის მხრიდან უპასუხოდ არ უნდა დარჩეს.

სასუფევლის მაძიებელმა უნდა გასცეს „ყოველი მონაგები“, გააჩნდეს თანადგობა მოყვასისადმი, იყოს მისთვის უანგარო მსახურებისთვის გამზადებული და აღასრულოს ზეციური მამის ნება.

სულხან-საბა საუბრობს ამქვეყნიურ დიდებაზე, კეთილდღეობაზე, რომელიც პატიმარი კაცის სიზმარს ჰგავს. ის გამოღვიძებისთანავე აღმოაჩენს, რომ ჯაჭვითაა შებორკილი.

მქადაგებელი ეხმარება მკითხველს ღვთის სახლის თვალნათლივ წარმოდგენაში. იგი კონკრეტული რეალობის მოხმობის საშუალებით ცხადს ხდის წარმოუდგენელს, ავტორის მიერ დახატული გრძნობად-კონკრეტული სახეები იოანე ღვთისმეტყველის „გამოცხადებას“ ეფუძნება.

მქადაგებელი ადამიანის სასუფეველში მოსახვედრად დიდ როლს ანიჭებს მოძღვარს, რომელიც უფალთან გვაახლოებს.

სულხან-საბა ხატოვანად აღწერს, თუ როგორ ეგებებიან ნეტარ სულს სასუფეველში. ეს პასაჟი მთლიანად ბიბლიურ სახისმეტყველებაზეა დამყარებული, მქადაგებელი გვიხატავს სულის ეგზალტაციას, საღვთო წიაღში მის დამკვიდრებას.

„სწავლანის“ მიხედვით, მხოლოდ „სულიერი მღვიძარებითაა“ შესაძლებელი სასუფეველის მიახლება. უნდა გვქონდეს სინანული, გლახაკთა მოწყალება, სიმართლე, მოყვასის სიყვარული და მტკიცე რწმენა. მხოლოდ ამ გზითაა შესაძლებელი სიკვდილის შიშის დაძლევა, რადგან ასეთ შემთხვევაში, მას მოსდევს სასუფეველი, შემდგომ კი - აღდგომა. სასუფეველში მოხვედრა რჩეულთა ხვედრია.

თავი IV

სიმბოლურ-ალეგორიული ფორმები საბას ჰომილიებში

ამ თავში განხილულია სულხან-საბა ორბელიანის „საღვთო წერილის“ ინტერპრეტაციის სიმბოლურ-ალეგორიული მეთოდი. ყურადღება გამახვილებულია ალეგორიზმებზე და სიმბოლოთმეტყველებაზე.

ქვეთავში - „საღვთო წერილის“ ინტერპრეტაცია - შევეცადეთ აგვეხსნა საბასეული ბიბლიის სახისმეტყველებითი განმარტების ტენდენცია.

მქადაგებლის ალეგორიზმი რამდენიმე სახისაა: ფაქტების და მოვლენების, ბიბლიურ პერსონაჟთა, საგანთა და მორალისტური ხასიათის ალეგორიები. ეს ოთხივე სახეობა ემსახურება საერთო მიზანს: გააზრებულ იქნას „ძველი აღთქმის“ სახეები და მოვლენები, როგორც „ახალი აღთქმის“ სახეების და მოვლენების წინასახეები.

„ძველი სჯული სახე იყო ახლისა ამის სჯულისა“, - წერს ერთ-ერთ ქადაგებაში ავტორი, „ვითარცა რა მხატვარი პირველად დახატის აჩრდილსა ხატისასა, ხოლო შემდეგ ფერებითა

შეასრულებს“. აქედან შეგვიძლია გავაკეთოთ დასკვნა: „ძველი აღთქმა“ „ახალი აღთქმის“ „სახე“, წინასახეა, ანუ სახე-სიმბოლოა.

ცხადია, რომ ავტორისთვის „ძველი სჯული“ მინიშნებაა, აჩრდილია მომავლის მოვლენებისა, ახალი კი - აღსრულება, ჭეშმარიტი სახის აღდგენა. სიტყვა „აჩრდილი“ აქ შემთხვევით როდია ნახსენები. მას „ალეგორიის“ მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს.

საბასეულ მსჯელობაში ჩვენთვის საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ „სახე“, „იგავი“, „ალეგორია“ წარმოაჩენს მოვლენათა არსს. ესა თუ ის მოვლენა თავის პირველარსს უკავშირდება, როგორც სახე. მოვლენის პირველარსის, ანუ ჭეშმარიტი სახის უშუალო წვდომა, წმინა მამათა განმარტებით, ადამიანის გონებას არ ძალუძს, ამიტომ წვდომის პროცესი ხდება სახეების, თუ ხატების საშუალებით.

სულხან-საბას ალეგორიზმები „სწავლანში“ ამოუწურავია. მისი ნააზრევი „საღვთო წერილის“ სულიერი მხარის წვდომის მცდელობაა. იგი ეყრდნობოდა საღვთისმეტყველო ლიტერატურას, სასულიერო მწერლობის ძეგლებს, რომლებსაც მეცნიერულად იკვლევდა.

ქვეთავში - **სიმბოლოთმეტყველება** - ნაჩვენებია მსგავსება და განსხვავება ალეგორიასა და სიმბოლოს შორის. ახსნილია სიმბოლოები.

თავისი ბუნებით სიმბოლო ალეგორიას უახლოვდება, მაგრამ მათ შორის არის განსხვავება. ალეგორია ისეთი სახეა, რომელსაც არ გააჩნია დამოუკიდებელი მნიშვნელობა და სხვა სახის წარმოდგენის საშუალებააა გამოყენებული. ალეგორიული სახეების შეთავაზებისას, ზოგჯერ ავტორი პირდაპირ მიგვითითებს, თუ რას გულისხმობს, სიმბოლური სახე კი არ იზღუდება მხოლოდ ერთი მოვლენით ან სახით.

რაიმე საგნის ან მოვლენის სიმბოლოთი გამოხატვას ვეძახით სიმბოლიზაციას, ანუ სიმბოლოთმეტყველებას. სულხან-საბასთან სიმბოლო და ალეგორია ზოგჯერ ფარავს ერთმანეთს. ზოგჯერ კი ესა თუ ის ალეგორიული ფორმა იმავდროულად სიმბოლოცაა. უმეტეს შემთხვევაში სახარების, წმინდა მამათა ნააზრევის მიხედვით სიმბოლოთა ლექსიკონების დახმარებით შეგვიძლია ამოვიცნოთ ესა თუ ის სიმბოლო.

ტექსტის ღრმა ანალიზისას გამოიკვეთა საინტერესო ცნობები. რა თქმა უნდა, წარმოდგენილი სიმბოლოებით არ ამოიწურება

„სწავლანის“ სიმბოლოთმეტყველება, რადგან მთელი ტექსტი მასზეა დამყარებული. ეს საკითხი ღრმა და მასშტაბურ დამუშავებას მოითხოვს.

მოვიყვანოთ სიმბოლოთა რამდენიმე მაგალითი:

„დავუტევოთ ჩვენცა ზრუნვანი ქვეყანისანი და აღვიდეთ მთასა მაღალსა სათნოებათასა” (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963, 188).

„მთასა მაღალსა”; მთა არის ადამიანის ზესწრაფვის ვიზუალური გამოხატულების სიმბოლო, რაც აერთიანებს მაღლმოსილებას, სულიერებას, შთაგონებას, სიძლიერეს. მთის სახისმეტყველება განსაკუთრებით საინტერესოა ბიბლიაში. აქ მორიას მთა არის ღვთისმორჩილებისა და ღვთისმოშიშობის უნივერსალური სიმბოლო. აბრაამმა სწორედ მორიას მთაზე აიყვანა ისაკი, რათა აღესრულებინა ღვთის ნება და შეეწირა მისთვის შვილი. მთა უფლის გამოცხადების ნიშანდობლივი ადგილია. მოსეს ეგვიპტიდან გამოსვლის შემდეგ „სუეტთა ღრუბლისათა” ეჩვენა უფალი და ამცნო სჯულის კანონი. სახარების მიხედვით, „მთასა აღვიდა” იესო ქრისტე და იქადაგა. (მათე 5:6-7). თაბორის მთა არის უფლის ფერისცვალების, ანუ მისი ჭეშმარიტი მაღლმოსილების სიმბოლო. აქვე უნდა დავასახელოთ გოლგოთის მთა, რომელიც მაცხოვრის ჯვარცმის შემდეგ იქცა სიკვდილის ძღვევის მრავლისმომცველ სახედ. „ვინ აღვიდეს მთასა უფლისასა, ანუ ვინ დადგეს ადგილსა წმიდასა მისსა?” (ფს. 23, 3) – „ვისაც ხელები სუფთა აქვს და გული სპეტაკი” (ფს. 23. 4). მთაზე ასვლა სულიერი ამაღლება, ღმერთთან მიახლოებაა. როგორც ვხედავთ, ყველა დიადი მოვლენა მთაზე ასვლასთანაა დაკავშირებული, ამიტომ მთა წმინდა ადგილად იყო და არის მიჩნეული.

„ოდეს მოჰკვდე და შეხვიდე პირველსა დედისა მუცელსა შინა, რომელ არს მიწა” (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963, 108)

მიწა - სიმბოლოა ყოველი სულდგმულის ცხოვრების ასპარეზისა. უკავშირდება მეორედ მოსვლას. ამასთან ის არის სამყაროს ოთხ ელემენტთაგან ერთ-ერთი. ითვლება ქალურ საწყისად, განსახიერებაა დედის საშოსი, ჩასახვის და დაბადების მარადიული ადგილისა. სამყაროს სამფენოვან ვერტიკალურ მოდელში, ზესკნელი-სკნელი-ქვესკნელი, მიწა შუალედური ელემენტია, ადამიანთა საცხოვრისის დანიშნულებით. თიხას, რომლიდანაც შეიქმნა ადამი, თავისი ბიბლიური სიმბოლიკა აქვს,

ვითარცა კვარცხლბეკს „ღმერთის ფერხთა“ და მარადისობის ხილულ ფენომენს. „თაობა მიდის, თაობა მოდის, ეს ქვეყანა კი უცვლელია უკუნისამდე“ (ეკლესისტე 1.4). „თუ არსებობს სიცოცხლე, რა არის სიკვდილი? – აი კითხვა, რომელიც საკუთარი თავის შეცნობის დღიდან გაუჩნდა ადამიანს. „არ -არსისგან არსად მოყვანების“ თეორიის მიხედვით, „არ-არსისგან“ ანუ „არა-ყოფილისგან“ შეიქმნა ხილული სამყარო და ბოლოს, ხატი ღვთისა-ადამიანი. ეს აქტი მოსე წინასწარმეტყველის მიერაა ჩამოყალიბებული. „თქუა ღმერთმან: ვქმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩუენდა . . . და შექმნა ღმერთმან კაცი, მტურისა მომღებელმან ქვეყნისგან და შთაბერა პირსა მისსა სული სიცოცხლისა“ (შესაქმე 1.2.7, 2, 27). სულისა და ხორცის გაყრის შემდეგ მიწისაგან ადამიანის შექმნის აქტი კვლავ ჩნდება სიტყვებში: „მიწა ხარ და მიწად იქეც!“

„კვალად სახე იყო ეკლესიისა კიდობანი ნოესი“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963, 22).

კიდობნის განსახიერებაა ეკლესია, ვინაიდან ეს არის ხომალდი, რომელსაც მორწმუნენი ცხოვრების მორევიდან მშვიდ ნავსაყუდელში მიჰყავს. ასევე, იმედის და ხსნის სიმბოლოა. ეგვიპტიდან გამოსვლის შემდეგ, სჯულის კიდობანი ისრაელიანთათვის მათი ღმერთის მიწიერ საუფლოდაა მიჩნეული: აკაციის ხის ოქროსსახურავიან ყუთში ესვენა „ათნი მცნებანი ორთა ფიცართა დაწერილნი მოსესანი“. ბიბლიურმა დავითმა ამ კიდობნისათვის ააგო „კარავი“, ხოლო სოლომონმა საზეიმოდ დაასვენა მის მიერ აგებულ ტაძარში, სადაც ეს რელიკვია გახდა ცენტრი იერუსალიმისა და მთელი მსოფლიოსი. ამგვარად, საკრალიზებული საგნისაგან განსხვავებით, ნოეს კიდობნის სიმბოლიკაში იკვეთება ფუნქციონალური ასპექტი: კიდობანი-ხომალდი-სკივრი.

„ნეტარ არს კაცი, რომელი იღვიძებდეს ბჭეთა ჩემთა წინაშე და სცკდეს ზღრუბლთა ჩემთა შესავალთა“ – (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963, 21)

ბჭე - „ესე არს სახლთა და ტაძართა შესავალი“, კარი, ძველ ქართულ სამართალში – მოსამართლე. წმინდა იოანე ოქროპირის ქადაგებათა კრებულს „ბჭე სიწმინდისა“, ანუ „სიწმინდის კარი“ ეწოდა. „ვიწროა კარიბჭე, რომელსაც სიცოცხლისკენ მიჰყავს და

მცირედნი ჰპოვებენ მას” (მათე, 7, 14). „მე ვარ კარი (ამბობს მაცხოვარი), ჩემ მიერ თუ ვინმე შევიდეს ცხონდეს” (იოანე.19.7–10). აქედან გამომდინარე, მართლმადიდებლურ ტაძარში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება აღსავლის კარს, რომელიც საკურთხევის სიმბოლიკის თანახმად, ზეციური სასუფეველის კარიბჭეს წარმოადგენს. კარიბჭე შეიძლება შეგვხვდეს, როგორც ღვთისმშობლის სიმბოლო. „ტაძრის კარიბჭე ერთმანეთისაგან მიჯნავს ორ სამყაროს–პროფანულს (ყოფითსა) და საკრალურს”(აბზიანიძე, 2006, 100).

როგორც შევნიშნეთ, სულხან-საბას „სწავლანი” მდიდარია ღრმა ქრისტიანული სახე-სიმბოლოებით. ავტორი არ კმაყოფილდება სიმბოლოთა მხოლოდ ხსენებით. იგი ავრცობს და განამტკიცებს მათ სახარებისეული და წინასწარმეტყველთა გამონათქვამებით, რითიც ავლენს ქრისტიანული ღვთისმეტყველების და განსაკუთრებით , სახარება-ოთხთავის სიღმისეულ ცოდნას.

დასკვნა

ჰომილეტიკა სასულიერო მწერლობის სხვა დარგებთან შედარებით, უძველესია ისევე, როგორც ბიბლიოლოგია და ჰაგიოგრაფია. ამასთან, ძალზე მასშტაბურიც. ჰომილეტიკა ორატორული ხელოვნებიდან იღებს სათავეს. მჭევრმეტყველებას, რიტორიკას განვითარების ღრმა ფესვები და დიდი ისტორიული გზა აქვს. მჭევრმეტყველების მთავარი ნიშნებია ღრმა აზრის შემცველი შინაარსი, სიტყვაკაზმული ფორმა, დამარწმუნებელი აზრი და ბოლოს, გამომეტყველი გადაცემა რეციპიენტისთვის.

ორიგინალური ჰომილეტიკის შექმნამდე და მის შემდეგაც ქართული ეკლესია იყენებდა უცხო ენებიდან, უმთავრესად ბერძნულიდან ნათარგმნ ჰომილიებს. სულხან-საბა ორბელიანს არაერთხელ ჰყავს მოხსენიებული ცნობილი მქადაგებლები: ბასილი დიდი, გრიგოლ ნოსელი, გრიგოლ ღვთისმეტყველი-ნაზიანზელი, მაკრინა, იოანე ოქროპირი, ათანასე ალექსანდრიელი, ეფრემ ასური, იოანე სინელი, იოანე ბოლნელი.

ქართული ქრისტიანული მქადაგებლობა აღმავლობას განიცდის მე-16, მე-17 საუკუნეებში. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ სწორედ ამ პერიოდს ემთხვევა დიდაქტიზმის განვითარება და დამკვიდრება ქართულ საერო მწერლობაში. ამ დროს სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოდიან ცნობილი მქადაგებლები: იონა ხელაშვილი, ამბროსი ნეკრესელი, ანტონ ცაგარელ-ჭყონდიდელი. მათ შორის გამორჩეული ადგილი უკავია სულხან-საბა ორბელიანს. მისი „სწავლანი“ იდეურ-თემატური და სახისმეტყველებითი გააზრებით აგებულია უდიდესი ერუდიციით, საერო და სასულიერო საკითხებში განსწავლულობით.

სულხან-საბა ორბელიანი, „ქართლის მამად“ წოდებული, ხშირად აღმოჩენილა დაპირისპირების, მტრობის, ინტრიგების მსხვერპლი. ყოველივე ამის მიუხედავად, მან შეძლო თაობების ცნობიერებაში დარჩენილიყო, როგორც დიდი პროზაიკოსი და პოეტი, ლექსიკოგრაფი და მწიგნობარი, მქადაგებელი, სახელმწიფო და საეკლესიო მოღვაწე.

სულხან-საბა ორბელიანის ქადაგებათა კრებულს გამორჩეული ადგილი უკავია არა მხოლოდ ქართულ, არამედ მთელს ქრისტიანულ ჰომილეტიკაში. „სწავლანი“ იდეურ-თემატური და

სახისმეტყველებითი გააზრებით აგებულია უდიდესი ერუდიციით, საერო და სასულიერო საკითხებში განსწავლულობით.

მიუხედავად იმისა, რომ ქადაგებები სხვადასხვა დროსაა წარმოთქმული, მაინც ჩანს, რომ „სწავლანი“ დიდმა მწერალმა მოიაზრა, როგორც კრებული, რომელშიც გაერთიანდებოდა ქრისტიანობის უმნიშვნელოვანესი საკითხები. ნაწარმოებს კრებულის ხასიათს ანიჭებს ისიც, რომ აქ ვხედავთ საუფლო და წმინდანთა დღესასწაულების ეორტალოგიურ ციკლს, ვინაიდან ქადაგებები ძირითადად მისდევენ საეკლესიო დღესასწაულთა თანმიმდევრობის რიგს.

სულხან-საბა ორბელიანი კრებულს გარკვეული პრინციპით აგებს: თავდაპირველად ავტორი განმარტავს ეკლესიის მნიშვნელობას, შემდგომ ქადაგებებში განიხილავს ასკეტიკური ცხოვრების წესს. ავტორი საუბრობს დოგმატიკაზე, სულის უკვდავებაზე, საღვთო საიდუმლოებებზე, სამოთხის, ჯოჯობეთის ესქატოლოგიურ საკითხებზე.

ფაქტობრივად, საბას არ გამოუტოვებია ქრისტიანული მოძღვრების არცერთი მნიშვნელოვანი მხარე, რაც კიდევ ერთხელ გვიდასტურებს, რომ „სწავლანი“ ავტორის მიერ ჩაფიქრებული იყო, როგორც ერთიანი ქრისტოლოგიური კრებული.

დავით გარეჯის ნათლისმცემლის მონასტერში მოღვაწეობისას (1698-1710) სულხან-საბა მოძღვრის თანამდებობაზე ყოფილა. ჩვენი დაკვირვებითაც, იგი იყო ბერი, რომელსაც ჰყავდა თავისი მოწაფეები და მრევლი. ის მათ სარწმუნოებრივ ხელმძღვანელობას უწევდა. სულხან-საბას მოვალეობა იყო მონასტრის ძმათა და მრევლის განსწავლა, დამოძღვრა. სწორედ ამ მიზნით დაიწერა „სწავლანი“, სადაც გაერთიანებულია 46 ჰომილია.

ნაწარმოები მე-19 საუკუნემდე უცნობი იყო მკვლევართათვის. მისი ხელნაწერი 1899 წელს თბილისში ჩამოიტანა ზ. დავითაშვილმა. ხელნაწერი შესასწავლად გადაეცა ანჩისხატის ტაძრის მღვდელს პ. კარბელაშვილს, რომელიც „ივერიის“ N21-ში გამოქვეყნებულ წერილში გამოთქვამს დიდ სურვილს იმისა, რომ თხზულება გამოქვეყნდეს და ქართველმა ერმა გაიცნოს თავისი უდიდესი მქადაგებელი. სხვადასხვა მიზეზთა გამო ეს სურვილი ვერ განხორციელდა.

თხზულების შესწავლაში დიდი როლი მიუძღვით ლ. მენაბდეს, ქრ. შარაბიძეს, ნ. მახათაძეს, ალ. ბარამიძეს, ნ. კანდელაკს, ს. სხირტლაძეს, რ. ბარამიძეს, ზ. კიკნაძეს, ელ. კალანდარიშვილს, ა. ჯიქიას.

თითოეული „სწავლა“ ერთ შეუცვლელ ქარგას ემყარება. თითქმის ყოველი მათგანი სახარების ციტატით იწყება. ამ გზით ავტორი წამოჭრის ძირითად საკითხს. შემდგომ ღრმავდება თხრობა, ფართოვდება თემატური მხარე, იკვეთება საკითხის პოზიტიური და ნეგატიური მხარეები. ბოლოს იკვეთება მქადაგებლის იდეური ტენდენცია, რაც ჩამოყალიბებული სენტენციებით გამოითქმება.

საბას, როგორც მქადაგებელს თავის უპირველეს მოვალეობად ეკლესიის როლის და ფუნქციის განსაზღვრა მიაჩნია, ვინაიდან ეკლესია სულზე ზრუნვის ადგილია. ჰომილიაში „სწავლა ეკლესიისათვის, თუ რა არს შეკრება მუნ“ ავტორი გვასწავლის, რომ „საღმრთო წერილი ვისმინოთ“ და „სულიერი გონებითა ვჭამოთ“. ამ ჰომილიის ლოგიკური გაგრძელებაა მომდევნო – „სწავლა ეკლესიასა შინა დუმილისათვის“. აღმსარებლისათვის ღვთის სახლში დუმილი და ლოცვა უპირველესი მოთხოვნაა, რადგან მხოლოდ ამ დროს ხდება სულიერ ძალთა მობილიზება.

სულხან-საბა ამხელს იმ ადამიანებს, რომელნიც გარეგნულად მორწმუნეებს ჰგვანან და ეკლესიაში ღვთისმსახურებისას თავის დაჭერის და ქცევის უბრალო წესებიც კი ავიწყდებათ.

თუ თანამედროვეთა ერთი ნაწილი სარწმუნოებისადმი ინერტულობით იჩენს თავს, მეორე ნაწილი აქტიურად უარყოფს ქრისტიანობას. ამ თემას მიუძღვნა ავტორმა „სწავლა გიორგობის დღისა და ქართველთა თათრობისათვის“ და „სწავლა მწყემსისა და სამწყსოღსა დამწყსისათვის“.

რენეგატების მიერ სარწმუნოებისთვის ზურგის შექცევა ანგარებითაა აღსავსე. მქადაგებელი დაუნდობლად ამათრახებს „ჟამთა მჭვრეტ“ დიდებულებს, რომელნიც მაჰმადიანობის მიღებით თავიანთ ქონებრივ, თუ თანამდებობრივ მდგომარეობას იუმჯობესებენ.

ქადაგებებში დაგმობილია ამპარტავნება, გულქვაობა, მაგინებლობა, უზომო სმა-ჭამა, განცხრომა, ვერცხლისმოყვარეობა. ეს უკანასკნელი კერპთაყვანისმცემლობის სწორადაა

წარმოდგენილი. დიდ ცოდვადაა მიჩნეული მრისხანება, გინება და სიმთვრალე.

სულხან-საბა სრულყოფილად ფლობს მეტყველების წერილობით და ზეპირ ფორმებს. იგი გამოირჩევა როგორც მხატვრული აზროვნებით, ასევე, მეცნიერული განსწავლულობა-მსჯელობით. ავტორი ცდილობს თავისი ქადაგებებით ადამიანებში საზოგადოების მიმართ აქტიური, ქმედითი დამოკიდებულება გააღვივოს.

საყურადღებოა „სწავლა სიყვარულისათვის“, „სწავლა გლახაკთ-მოწყალებისათვის“, „სწავლა ვერცხლის-მოყვარებისათვის“, „სწავლა მრისხანებისათვის“, „სწავლა მაგინებელთათვის“, „სწავლა სიმშვიდისათვის“, „სწავლა გიორგობის დღისა და ქართველების თათრობისათვის“ და სხვანი.

მჭევრმეტყველი ცდილობს მსმენელში აღძრას ინტერესი, რათა მათ გულისყურით მოუსმინონ. ამ მიზნით წამოჭრის ამგვარ კითხვებს: „არა გამოიძიებ, თუ რა არს ეკლესია და რაღასათვის აღშენებულ არს?“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963, 30). ასევე: „რომელი ცოდვა არს მომაკვდინებელი სულთა საუკუნომდე?“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963, 36) ან: „რაღასათვის იმარხა ქრისტემან, რა ცოდვა ჰქონდა ძმანო?“ (სულხან-საბა ორბელიანი, 1963, 113).

ავტორი მრევლს ამზადებს და განაწყობს მოსმენისათვის, რისთვისაც იყენებს შემდეგ მიმართვებს: „აწ შენცა საყვარელო“, „ნუ, ძმაო, ნუ“, „ჰოი, უგუნურო“, „აწ მითხარ, ძმაო, საყვარელო“, „რასა ზვაობ, კაცო“ და ა.შ.

ჩვენი დაკვირვებით, ქადაგებებში ჩანს მქადაგებლის ემპათიური დამოკიდებულება, რაც იმაში გამოიხატება, რომ მას ძალუძს შეიცნოს მსმენელის შინაგანი სამყარო და აქედან გამომდინარე დადგეს მის პოზიციაზე.

ნებისმიერი ავტორი მკითხველთან/მსმენელთან ურთიერთობისას მხოლოდ მაშინ აღწევს მიზანს, თუ მკითხველი/მსმენელი სწორედ ისე იგებს მოსაუბრის ნათქვამს, როგორც ეს მან განიზრახა. ეფექტური მოსმენისას/გადაცემისას მოსაუბრე საკუთარ თავს ხედავს სხვა ადამიანის, ანუ მკითხველის/მსმენელის სახით. ასეთი მქადაგებელია სულხან-საბა.

ის თითქოს მსმენელის/მკითხველის გულში იხედება და ასე ცდილობს მასთან სულიერი კავშირის დამყარებას.

საბას თავის ქადაგებებში მოჰყავს რეალური, ცხოვრებისეული მაგალითები. საგულისხმოა, რომ ამ ხერხს ხშირად მიმართავდა იოანე ოქროპირი თავის სამოდვრო ნაწარმოებებში. იგი ცხოვრებისეული მაგალითების ბიბლიურ ამბებთან შერწყმით აღწევდა საოცარ ეფექტს. მწერალს ქადაგებები, შეიძლება ითქვას, რომ მთლიანად სახეთა ამგვარ მონაცვლეობაზე აქვს აგებული. ყოველ აზრს, თუ დებულებას სულხან-საბა საილუსტრაციოდ ურთავს ამა თუ იმ მაგალითს, აღებულს ბიბლიური წყაროებიდან, ან ცხოვრებიდან.

ჩვენ მიერ განხილული ქადაგებები დღესაც არ კარგავს აქტუალობას. დღესაც ჩრდილი დაჰფენია ქართველს სულიერებაში. დღესაც საჭიროა შეხსენება იმისა, თუ რა შეიძლება მოჰყვეს ჩვენს ადამიანურ უსახობას, ცოდვიანობას.

სულხან-საბა ორბელიანის ქადაგებანი მოწოდებულია ღვთისმომსგავსებული ადამიანის ჩამოყალიბებისკენ. მისი მრევლისადმი დამოკიდებულება მეტად სათუთი და რიდიტ, მოწიწებით, სიყვარულით აღსავსეა. მისი იდეალია არა „ამპარტავნებითა, მრისხანებითა, სიძულვილითა, შურითა, ძვირის - ჳსენებითა, არაწმიდებითა“, არამედ „აღვსებულნი ყოვლითა კეთილითა, სიყვარულითა, მოთმინებითა, სიმდაბლითა, სიმშვიდითა, სიწყნარითა, სიმართლითა, სიწმიდითა, ქველის საქმითა“, ადამიანი.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია
შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. ქრისტიანული მორალი სულხან-საბა ორბელიანის ჰომილიებში, III საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „კულტურათაშორისი დიალოგები“, შრომები, თელავი, 2015, გვ. 606-613
2. The Symbolic-Allegorical shapes in homilies Sulkhan Saba Orbeliani, Philology, literatures and linguistics, Research articles, B/M Publishing San Francisco, California USA, 2016 pg. 49-53 DOI:<http://doi.org/10.15350/L-27>
3. ბიბლიური და პატრისტიკული პასაჟები სულხან-საბა ორბელიანის ჰომილიებში, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო შრომების კრებული. თელავი 2016. N1 (29) გვ. 194-200
4. ადამიანის არსი სულხან-საბა ორბელიანის ჰომილიებში, თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის საერთაშორისო, რეცენზირებადი და რეფერირებადი სამეცნიერო ჟურნალი „მეცნიერება და ცხოვრება“ თბილისი, 2017, N1(15), გვ. 181-185

Telavi State University of Iakob Gogebashvili

With the right of manuscripts

Marina Khanjaliashvili

Sulkhan-Saba Orbeliani's homilies and Christian homolithics

To obtain the academic degree of Doctor of Philology (1005)

Presented the thesis

Abstract

Specialty: Georgian Literature

Telavi
2017

The work was done at the Georgian Philology Department of the Faculty of Humanities at Telavi State University of Iakob Gogebashvili

Scientific supervisor:

Doctor of Philological Sciences,
Associate Professor **Nino Giorgadze**

Reviewers:

Doctor of Philological Sciences,
Honorary Professor **Mariam Asatiani**
Doctor of Philology **Ketevan Khitarishvili**

Protection will be held at the _____ at the
Dissertation Board of the Faculty of Humanities at Iakob Gogebashvili Telavi
State University 2017, Corps: I _____
Audience 30 _____

Address: Georgia, Telavi, 2200
Georgian University Street N1
Tel: +995 350 27 24 01

The dissertation can be acquainted with the library and website of Iakob
Gogebashvili Telavi State University <http://tesau.edu.ge>

Scientific Secretary of the Dissertation Board

Doctor of Philological Sciences,
Professor **Nino Kochloshvili**

General characterization of the dissertation thesis

Christian humorics is difficult and at the same time an interesting field. That is why many scholars have been interested in research in this important field of theological writings. Sulkhan-Saba Orbeliani's hymns remained beyond the scene of the researchers.

We have found this interesting scientific material as well as our vision and conclusions on the background of its analysis.

Sighnan-Saba Orbeliani's "Stavlani" in the light of the reason gave us the following issues:

- The essence of homolithics and its development;
- Drawings from the biography of Sulkhan-Saba Orbeliani;
- Ideal-thematic analysis of Sulkhan-Saba Orbeliani "Stavlani - Learning";
- Study analysis of "Stavlani- Learning".

Since the author often relies on the knowledge of the well-known theologians in his sermons, we need to get acquainted with the heredity of the Holy Fathers, to examine their common or distinguishing marks.

The subject matter of the research topic: The subject of our research was Sulkhan-Saba Orbeliani Preacher's collection "Stavlani -Learning", which contains 46 homilies. The detailed review of this literary monument will give you a glimpse of Sulkhan-Saba Orbeliani in 1698-1713.

Scientific work focuses on its diversity and concrete. The main part of the thesis is dedicated to the ideological-artistic understanding and analysis of the collection. Also, the author's contributions are considered in its worldview.

What is the essence of homolethics? What kind of development did Georgian homolithic passage? What is Sulkhan-Saba's life credo? To what purpose was the sermon collection "Stavlani-Learning" and who was influenced by the author? How did the writer's outlook evolve in the environment? What are the main ideas in the work? How does the preaching work affect the human being, and how does it affect the reader? - These are the key questions on which the full and comprehensive answers are given in the work. Questions raised above determine the actuality of the dissertation topic.

The work reveals some unfamiliar or less attention to the issue, which is important for all interested people.

The main purpose of the work was to evaluate Sulkhan-Saba Orbeliani's "Leaening-Stavlani" and to show his connection with Christian homolithics. We considered it necessary to meet the general biographical statements of the

preachers and theologians whose heritage had some reflection in the writer's homilies.

Our goal was to understand the "Stavlani- Learner" in a completely different way. In the foreground, we have contributed to the role of the authors of the preacher, and look at how it affects the reader / listener.

Object Research and Methods of Research: We have used scientific articles, monographs, researches of Georgian and foreign scientists, web pages in which the stages of development of genetics, genres, and homolitics are discussed. Theoretical papers have helped us to understand the essence of the homolithics.

Sulkhan-Saba Orbeliani's "Learning-Stavlani" artistic or ideological peculiarities were analyzed by the method of analysis. Historical-comprehend method was necessary to study the general or the distinctive passages of the "Learning-Stavlani" and the sacraments of the Holy Fathers. During the study of symbolic science, we helped the Hermenevik method that allowed us to access the character.

The scientific novelty of the thesis is to present a different perspective of the work and its author. The work is not only in contact with the famous homolithics, but rather its relationship with old Georgian translates or original homolithics monuments.

The scientific material is presented as the material represented in the chapters in the Idea-thematic and theoretical analysis:

- Christian morality "in Learning-Stavlani";
- Biblical and patristic passages in Sulkhan-Saba Orbeliani's homilies;
- The human essence of Sulkhan-Saba Orbeliani in "Learning-Stavlani";
- The question of the kingdom of "Learning-Stavlani";
- Interpretation of Scripture;
- Symbolic Speech;

It is known that there are contradictory approaches to Sulkhan Saba's personal and his work. Thus, we have focused on this direction.

The theoretical value of the thesis: The theoretical significance of the thesis is that it sheds light on many unfamiliar, unintelligible issues, encouraging interested people in the deepest understanding of the topic and enhances the information on the issues raised.

Our dissertation work is a modest, but still step forward in one of the most important issues of old Georgian literature.

The volume and structure of the work: The dissertation work consists of a computer printed 144 pages, includes introduction, 4 headings, subtitles and conclusions. The dissertation is attached to the list of used literature.

Main content of the dissertation work:

The introduction deals with the main objective of the qualification work, scientific innovation and research. Theoretical and practical value of the thesis is discussed.

Chapter I

The essence of homolithics and the development of its introduction

The first chapter is made about an extensive excursion on the homolithics. It is narrative of what the church's eloquence is, where we should seek the roots of the homilies, what can be preached by the contents and what purpose it had from the time of birth.

In the subheading - the preconditions of origin of the homolithics writing - we have tried to understand the essence of homolithics. According to K. Kekelidze's figment, it is "the ultimate ocean," and it is ancient and large. The origin is derived from an oratorical art, or eloquent.

Christianity brought qualitative innovations in the preaching work. The preaching work was interspersed with new ideas and ideas, and it was designed to search for God's Word, explanation, and search for spiritual salvation. The Christian faith was preached to the preachers, and the word of God was made only by the mediation of the Church. The Christian preaching is entirely based on the Gospel.

Evangelical sermons are in tune to repentance, and Christ is the head of apostolic sermons. The holies of the apostles are gradually legalized and equated to God's Word. The preacher is often acknowledged by the famous prophets, whose words are oriented to time, and the inevitability of the ongoing events is reflected.

Christian preaching is also based on baptism, ie, true faith and Easter secrecy. They have a central place in the succession of famous homolithics preaching. In the same subdivision we generally refer to biographies and legends of the famous preachers, Basil the Great, Saint Gregory the Theologian (Nazianzeli), Grigol Nosteli and Ioane Okropiri.

In the following subsection - **Georgian original homolithics** - we focus on one of the major obstacles to the development of the original homolithics.

Constantinople's 6th Ecumenical Church (Trulli), which was convened by Emperor Justinian II, took place between 680-688, established the 64th Law, which examines the role of author in the "learnings".

"It is not suitable for the public to speak, nor to teach, and to honor the teacher in such a way; He must obey the rule of the Lord from the Lord, to make a hearing of those who have received the grace of the Master and to study from the Holy Scriptures, because God created various letters in the Church in a church that explains the Grigol Theologian clearly shows the rule in the Church and says:

"Brothers, let us respect this rule, let's recall it: one must be ear, the second – tongue, the another – hands, the others – something, one must teach, the second – learn” and after a little word: „who learns he will obey, who will issue -he issues by the joyful mouth, who will serve- serves diligently; not to stay everyone as tongues, nor everybody as s an apostle, or as the prophets and the interpreter” (Chkhikvadze, 2004, 55) ...„ why you try to be the commander if you are „ordered” to be the rider? Do not try to present yourself as a wise commander "-Learning the Law.

This categorical tone of the World Congregation has reduced the number of preachers of the sermons not only in Georgia but also in Byzantine.

The samples of the sermons from the 6th century are mostly encountered in hagiographical works. The work focuses on samples of sermons involving "Eustatius in Mtskhiteli's torture", "torture of Abo Tbileli" and "Grigol Khandzteli's life".

In the subheading - Georgian preachers and their heritage - it is about Georgian homilists and their homilies are named. These are: Ioane Bolneli, Sulkhan-Saba Orbeliani, Anton I Catholicos, Anton Tsagareli-Chkondideli, Niko Dadiani, Gaioz Metropolit, Metropolitan Ambrosi Nekreseli, Gabriel Archbishop, Priest-Nazoni Iona, Zakaria Priest, Ioane Batonishvili, Father Pavle Razikashvili, Kirian II Catholicos- Patriarch, Catholicos-Patriarch Leonide Okropiridze, Catholicos Patriarch Ambrosi, Catholicos - Patriarch Kalistrate, Archimandrite Grigol Peradze, Catholicos Patriarch Ilia II.

Chapter II

Strokes from Sulkhan-Saba Orbeliani's biography

This chapter of the dissertation deals with the writings of the life and work of the writer in the early years of his life, discussing issues related to the discovery of Sulkhan Saba.

The life and work of Sulkhan-Saba Orbeliani was regularly divided between religion, politics and kazmulsitkvaoba. He was engaged in multilateral and fruitful, useful activities for the country.

It is natural that we have emphasis on this aspect.

In the subheading - **early years of life and work of the writer** - we will consider the biographical barriers of the preacher. The writer was an influential feudal - descendant of Kaflani and "Mosamartletukhutsesi", the son of Vakhtang. He has received a brilliant education; he has learned military art and has been trained in knight training. The deeply studied Sulkhan was actively involved in the political life of Kartli. He participated in the dynamic confrontation of Kartli's throne.

The following subsection: "**The Sacred Monk Saba**" tells us about the new stage of Sulkhan Orbeliani's life since 1698, when the great feudal, diplomat, dressed and influential person is ascetic, a "sinful nun," named Saba. Sulkhan's becoming a resident had great political backing. It should not have been a forceful act, but its foundation should seek the country's hard political situation.

The ephemeral hope of receiving aid from Europe appeared especially in the first half of the 17th century. Such political orientation deepens in the political circles. In 1713, the ambassador's motive was prepared by Sulkhan-Saba as legally recognized by the Georgian Christian state, the termination of democratization of Georgians, the conversion of the North Caucasian tribes and the unification of Georgia. At the same time, the Georgian ambassador demanded 300 thousand ekiu from Europe, which required Vakhtang VI to return to the royal throne of Kartli. The reality has become irrelevant, the ambassador has suffered. In 1715 Sulkhan-Saba lent his return to Georgia.

The subsequent subsection - Saba's question of blackouts - is especially interesting because there are different opinions on this issue.

When did you receive a Catholic belief? There is an opinion that he did before leaving for Europe. Even as a member of the Basil Order since 1713, Sulkhan-Saba had been officially blessed with Catholicism prior to traveling to Europe and not early in the years, the researchers concluded in analyzing his theological works.

The collection of sermons "Learning- Stavlani", which was formed in 1698-1710, is sacred Orthodox. The first edition of "Paradise Door" (1701) and the second edition (1713) is obviously different from the writer's distinct credibility.

The orthodox oriented Orbeliani has been oriented towards the West for a political purpose. There is also a great deal of discernment and insight: a member of the Order ("Basilianta"), which will enable to find a common language from the loyal rules of the Order, according to Catholics and Orthodox.

Chapter III

Idea-thematic analysis of Sulkhan-Saba Orbeliani "Learning-Stavlani"

This chapter is entirely devoted to the consideration of Sulkhan-Saba homilies, which leads to the conclusion that "Learning-Stavlani" is a multifunctional work which shows the great erudition and patriotism of the author.

The general review of the "**Learning- Stavlani**" manuscripts in the subsection is written on the five main editions of the work that are known today. Of these, the most important is A list (size 19 cm x 14 cm) containing 698 pages, inserted in a carton cupboard. The list was recorded in a beautiful hand, by beautiful Zosime (Zavid) Orbeliani, Sulkhan's brother in 1729. Each sermon precedes the title of the preacher, and has the last one with the singing: "Christ, excuse Saba", or "Christ, have mercy on Saba Orbeliani", or "Christ, sulkhan-saba". (A 479)

In the sub-section "**Learning-Stavlani**" in Georgian Literary Criticism - we will discuss the history of discovery of the work, and also show us what the opinion about " **Learning-Stavlani**" in Georgian literary criticism and how well known researchers were evaluated. They unanimously emphasize the importance of the work, and Sulkhan-Saba Orbeliani as a great writer and preacher.

"Learning-Stavlani" is a monumental monument, which causes its theme and motives. Although it is genre, it differs from the writings of the writer's essay in the style of vocabulary, but we can say that the collection is a logical continuation of "Wisdom-Lies". The general ideals and nationalities dubbed in it are clearly visible in the sermons.

If the authors speak in the parables, he speaks allegiance to people's perceptions, and prevents the misunderstanding of the society, preaching the "preacher" as a preacher and pretends to all humanitarian ideas of patriotism, humanism and morality from the monastic ambience.

In the following subsection - Christian morality "in the learning-Stavlani" we tried to get the author's outlook on the front line. The "dignity" of the learning-Stavlani is that it is able to develop a preacher of civic motivation while engaging in religious matters. Besides, the reader / listener will go to the moral and ethical tendencies of faith.

In "Learning- Stavlani" Saba seems like a great humanist. His ideal is a member of a society that is morally upright and well-mannered with the human well-being of his homeland. When this ideal is lost, it is bleak, the national decline begins. The morally poor person becomes a slave of earthly impulses. Its essence completely conceals the pursuit of materialism. In this situation, the fragile part of the Georgians begins to give up the faith, the

great writer and the preacher, of course, can not be indifferent to this. He was well aware that religious indifference meant national degeneration.

Saba in "Learning-Stavlani" makes great sense of what is sin and what is the grace. Sin is the abuse of liberty that God has given to people who created him. This is a voluntary mistake before the mind, conscience, truth, and compares love to the neighbor.

It is known to be deadly sins: haughtiness, self-esteem, anger, wrath, despair, jealousy, despair, and the seven virtues of their desires, humility, almsgiving, sorrow, fasting, love, and desires, from the early Christian times to the right path of men.

The preacher in the congregation draws more attention to the virtues than the sins. By doing so, he tries to read the spiritual values of the reader / listener in order to be able to make virtues.

In the subheading - **biblical and patristic passages in the Sulkhan-Saba Orbeliani hamilies** – we see the structure of humor, the power of the living word, the interest of the author in the reader / listener. The emphasis is particularly emphasized by the preacher. He is able to understand the inner world of the listener and, therefore, stand on his position. For this he uses practical examples of the power of the artistic word.

The same subjects refer to how effective communication with the preacher is available and what ways the listener can easily maintain, perceive, decoded, and reflex.

Two types of speech are distinguished: oratory and speaker. The first is used during official speeches, and the other - for meetings and debates. The preacher manages to merge them merit. He makes a close contact with the listener, asks the problematic questions, points to unusual stories, convinces him to move on his own position, makes logical psychological accents, crosses prospects, and finally fulfills the narrative. All of this preaches the preacher by demonstrating his own competence, which is reflected in the knowledge of the facts.

"Learning- Stavlani" is a multi-faceted collection. We did not notice the impact of patristics on the work. Aureli Augustine makes what the words of Jeremiah the prophet say, "The Lord God, who sticks up from every one of my words and words of his mouth," adds, "he steals the one who steals the other." And the Word of God will never be "someone else" to whom God obeys and worships.

Here is the idea that if the teacher does not hire someone else's homilia, it is not perceived as plagiarism. Borrowing a story depends on the authenticity of the authorship according to the "right of authorship" of the charismatic writing.

Sulkhan-Saba is influenced by the influence of John Chrysostom. We are familiar with the sermons that are similar to the subject. Both theologians preach to such universal topics such as sin, eternal punishment, virtue, prayer, fasting, haughty, regret, death. The purpose of both authors is to preach the catechism of the church and the spiritual strength of the human being.

The subheading of the following subjects is the essence of human soul in Sulkhan-Saba Orbeliani "Learning-Stavlani". Here we have made a general view of human nature, and we looked at the attitude of the preacher to the essence of human essence.

According to the Bible, man is at the highest level among the other creatures and reigns on earthly creatures. The sacred hymn that has not occurred during the formation of other earthly creatures indicates that a person should be a distinct, superior and superior to the whole world. It is made of God's image, which implies similarity to the first one. Before the fall of sin, the first humans were not subject to death and corruption, but the world of sin and death embraced the Devil. After the fall of sin, people began to die and corrupt. It was a penalty for them to break God's commandments.

Because of the disobedience of the first human nature, human nature has suffered from sin, and their offspring became sinful not because they sinned with Adam, but because they were the same nature, the one who overpowered the sin. That's why people have inherited a "hereditary sin."

A sinful, distraught Christian way outweighs the wayward person in Sulkhan-Saba Orbeliani's hymns. "Learning- Stavlani" is filled with love towards human beings.

The author shares the "civil humanism" principle. In his deepest belief, people should take care of both individual and moral perfection.

It is worth noting that the author considers himself to be a "loving village" and thus trying to awaken the personal dignity of the listener in the service of the public.

There are both coercive and reciprocal methods to get out of stereotypes. The first is the result, and the second is reliable, since it should be realized by the mindset of the person, through his consciousness. Therefore, the author is alien to the principle of imperialism.

In the subheading - **the issue of the Kingdom in "Learning- Stavlani"** - is a collection of sermons considered in a completely different way. The motive of the kingdom is found in almost 46 sermons, but in order to better understand the idea of the work, we have discussed the specialty of Homilia, the "Learning of the Glory of Glory", which the preacher made after the Easter.

The Kingdom is the Supreme Court's ultimate value, which is the value of all that the person has. It is necessary to enforce certain conditions. God grants a

person favor, kindness, goodness, goodness, which should not be left unanswered by man.

The Kingdom seeker must give "every benefit" to have the support of his neighbor, to be ready for his unselfish service and to enforce the heavenly Father's will.

Sulkhan-Saba speaks about the glory of the world, the well-being of the prisoner's man. When he wakes up, he finds that the chain is shrouded.

The preacher helps the reader to reflect on the house of God. It makes it impossible to convey the reality of the concrete reality, based on the "Revelation" of the Ioane the Theologian, a kind of expression that has been drawn by the author.

The preacher attaches great importance to the Master who comes to the Lord. Sulkhan-Saba illustrates how blessed the soul is in the kingdom. This passage is based entirely on biblical texts, and the preacher expresses the excellence of the soul in the divine backbone.

According to the "Learning- Staviani", only "spiritual wrestling" is possible for the kingdom. We should have regret, mercy of the poor, truth, love of neighbor and firm faith. Only in this way it is possible to overcome the fear of death, because in this case, it is followed by the kingdom, and then the resurrection. Getting to the Kingdom is the fate of the chosen ones.

Chapter IV

Symbolic-allegorical forms of Saba's homilies

This chapter discusses the symbolic-allegorical method of Sulkhan-Saba Orbeliani's "Holy Scripture" interpretation. The focus is on algorithms and symbolism.

In the subheading - "**Scripture**" interpretation - we have tried to explain the sophistication of the scribble of the Bible.

The allegorical allegory of the preacher is a matter of fact: facts and events, biblical characters, morality and moralistic allegories. These four types serve the common purpose: to understand the "Old Testament" faces and events as the "New Testament" and the forerunners of events.

"The Old Testament was a new one in the law," writes one of the sermons, "what a painter the first shadow of the shadow of the shirt and then the colors." From this we can make the conclusion: "Old Testament" is the "face" of the "New Testament", a preface, or face-symbol.

It is obvious that the "Old Testament" for the author is a reference to the events of the future, the new ones - the execution, the true kind of restoration.

The word "ghost" is not accidental here. It should have the meaning of "allegory".

In the discussion, we see the fact that the "face", "parable" and "allegory" represent the essence of events. This event is related to his first as a face. The direct access of the first of the event, or the true kind of true, can not be understood by human fathers, so the process of access is through the use of faces or icons.

The Sulkhan-Saba allegories are inexhaustible in "learning". His point of view is the attempt to access the spiritual message of the "Holy Scriptures". He relied on theological theories, the monuments of theological writings that were scientifically examined.

In the subheading - **symbolic science** - is showing similarity and distinction between the allegory and the symbol. The symbols are explained.

By its nature the symbol approaches the allegory, but there is a difference between them. The allegory is a kind that does not have an independent meaning and is used as a means to represent it. While offering the allegory, sometimes the author directly suggests what the implication of the symbolic face is not limited to only one event or form.

We call symbolic or symbolic symbols to symbolize something or something. Sulkhan-Saba symbol and allegory sometimes covers each other. Sometimes the algorithmic form is also symbolic. In most cases, with the help of the gospels, the symbols of symbolic symbols can be identified by the symbols.

In the deep analysis of the text revealed interesting information. Of course, the symbols do not exclude the "Learner- Stavlani" character, because the whole text is based on it. This issue requires deep and large-scale processing. Here are some examples of symbols:

"Let's get rid of our custodians and move on **mountain high**." (Sulkhan-Saba Orbeliani, 1963, 188).

"Mountain high"; The Mountain is a symbol of visual expression of human aspiration, which combines the grace, spirituality, inspiration, strength. Mountain tapping is especially interesting in the Bible. Here Mount Moriah is a universal symbol of godly devotion and godly devotion. Abraham took Isaac to Mount Moriah to fulfill the will of God and give him a son. It is a remarkable place to declare the Lord of the Lord. After Moses came out of Egypt, "the clouds of the saints" appeared to the Lord, and the law of the Law, according to the Gospel, "went up to the mountain" and preached Jesus Christ. (Matthew 5: 6-7). The Mount of Tabor is the symbol of the transfiguration of the Lord, or the true masculos of the Lord. Here we should mention the mountain of Golgothi, which became the most extensive of the death of the Savior after the crucifixion of the Savior. "Who shall ascend into the mountain of the Lord, or who shall stand in the place of the Holy One?"

(Ps 23: 3) - "Whoever has his hands clean and heart is pure" (Psalm 23. 4). Ascending to the mountain, spiritual upbringing is near to God. As we see, all the great events are associated with climbing on the mountain, so the mountain was a sacred place and is considered to be.

"When you die and enter the first of your mother's belly, which is the land" (Sulkhan-Saba Orbeliani, 1963, 108)

Land - is the symbol of life of every living soul. It is connected to the second time. He is one of the four elements of the universe. It is considered to be a feminine origin, the embryo of the mother, the birth and birth place of birth. In the three-dimensional vertical model of the universe, the Zeskneli-Skneli-Kveskneli, the intermediate element of the earth is the purpose of human dwelling. Clay, from which Adam was created, has its own biblical symbolism, such as the pedestal of God's phenomenon and the eternal phenomenon of eternity: "The generation goes, the generation is coming and this country is unchanged forever" (Ecclesiastes 1.4). "If there is life, what is death? - This is the question that has come from the day the person has recognized himself. According to the doctrine of "non-existence", the "un-essence" or "no-existence" was created by the visible world and eventually the image of God-man. This act is made up of the prophet Moses. God said, Let us make man in like manner, and let us likewise be found. . . And God created man from a stranger's home, and put his life into his own soul. "(Version 1.2.7, 2, 27). After the division of the soul and the flesh, the creation of the man from the earth is still in the words: "You are the land and the land there!"

"The face of the church was the Ark of Noise" (Sulkhan-Saba Orbeliani, 1963, 22).

The ark is a symbol of the church, because it is a ship that leads a peaceful life from a whitewash to a believer's life. It is also a symbol of hope and salvation. After the Exodus from Egypt, the ark of the law is considered to be the earthly possession of their God: the scroll of the Acacia wooden golden box, "the Ten Commandments, the Order of the Two Blessings of Moses." The Bible David built the ark for the ark, and Solomon gave a solemn residence in the temple built by him. It became the center of Jerusalem and the whole world. Thus, in contrast to the simulated subject, the symbolic character of Noah's Ark is characterized as a functional aspect: the ark-ship-ski.

"Blessed is the man who will stoop down to the gates and to keep me in the seas of the sea" (Sulkhan-Saba Orbeliani, 1963, 21)

Gate - ,, this is the introduction to the house and houses ", the door, the old Georgian law - judge. St. John Chrysostom is preaching,, gate assembly of purity ", ie ,, the purity of the door" was called. ,, narrow gate that leads to

life, and few find it "(Matthew, 7, 14). „ I am the door (the Savior), by me if any man enter in he shall be saved" (ioane.19.7-10). Therefore, the Orthodox special emphasis is given to the temple altar doors, altar symbols, according to the Heavenly kingdom of the gate. The gate can occur, as a symbol of the Virgin Mary. „, temple gate separates the two worlds-profane (qopitsa) and the sacred "(Abzianidze, 2006, 100).

Sulkhan-Saba "Learning-Staviani" is rich in the deepest Christian face and symbols. The author is not contented with only the signs of symbolism. It lifts and strengthens their gospel and prophetic expressions, revealing the divine knowledge of Christian theology and especially the Gospel.

Conclusion

Homolithics sapiens are comparable to other disciplines of theological writings, as are bibliographies and hagiographies. In addition, it is very large. Homolithics is derived from the oratoric art. The eloquence, rhetoric development has a deep roots and a great historical path. The main features of eloquence are the content of the deepest thought, the word of the word, the convincing opinion, and the final expression for the recipient.

Before and after the creation of the original homolithics, the Georgian church was used by foreign languages, mainly from the Greek. Sulkhan-Saba Orbeliani has many famous preachers: Basil the Great, Grigol Nosseli, Grigol Theologian Nazianzeli, Makrina, John Chrysostom, Athanasius Alexandrieli, Efrem Asuri, Ioane Sineli, Ioane Bolneli.

Georgian Christian preaching experiences is from the 16th and 17th centuries. It is noteworthy that this period coincides with the development and establishment of the dictatorship in Georgian secular writings. At this time the famous preachers are: Iona Khelashvili, Ambrosi Nekreseli, Anton Tsagareli-Chkondideli. Among them is Sulkhan-Saba Orbeliani. His "Learning- Staviani" is ideally-thematic and tactful, with the great essence of the study, the study of secular and theological issues.

Sulkhan-Saba Orbeliani, often referred to as "the father of the Kartli", often became a victim of confrontation, hostility, intrigue. Despite all of this, he was able to stay in the generation consciousness as a great prose and poet, lexicographer and scribe, preacher, state and church figure.

Sulkhan-Saba Orbeliani's sermons have a distinctive place not only in Georgian but in all Christian holies. "Learning- Staviani" is ideally-thematic and tactical, constructed with great learning, teaching in secular and theological issues.

While the sermons have been repeated at different times, it seems that the "Learning-Staviani" is considered by the great writer as a collection in which the most important issues of Christianity will be combined. The work is also characteristic of the collection, as we see here the eartagonal cycle of the

holidays of the saints and saints, because the sermons predominantly follow the order of ecclesiastical holidays.

The Sulkhan-Saba Orbeliani is based on a certain principle: the author initially explains the significance of the Church and in later sermons discusses the ascetic lifestyle. The author speaks of dogmatism, immortality of the soul, sacred secrets, and paradise and esoterological issues of hell.

In fact, Saba has not left any important part of Christian doctrine, which once again confirms that the "Learning- Staviani" was conceived by the author as a single christological collection.

While serving in the monastery of David Gareji Baptist (1698-1710) he was in Sulkhan-Saba's position. By our observation, he was a monk who had his disciples and a parish. He had faith in them. Sulkhan-Saba's duty was to educate the monastery brothers and parish. For this purpose, "Learning-Staviani", this unites 46 holes.

The work was unknown to the researchers until the 19th century. His manuscript was brought to Tbilisi in 1899 By Z. Davitashvili. The manuscript was handed to the priest of P. Karbelashvili in the Anchiskhati temple, who wrote in the letter "Iveria" N21, expresses a great desire to publish the work and the Georgian nation to get acquainted with his greatest preacher. For various reasons this desire was not fulfilled.

The following persons have a great role in studying poems: L. Menabde, K. Sharabidze, N. Makhatadze, Al. Baramidze, N. Kandelaki, S. Skhirtladze, R. Baramidze, Z. Kiknadze, El. Kalandarishvili, A. Jikia.

Each "learning-Stavla" is based on one indefinite string. Almost every one of them begins with the quotation. In this way the author raises the main issue. Afterwards compassion is expanding, the theoretical side is widening and the positive and negative sides of the issue are reflected. Finally, the ideal trend of the preacher is reflected in the formation of stentures.

Saba, as the preacher, has the first to consider the role and function of the Church as its primary duty, since the Church is a place of care for the soul. "To study the Church for what the church is doing," the author teaches us to "hear the divine letter" and "eat the spiritual minds". This is the logical continuation of this hymn to the next - "Study in the Church for Silence". Silence and prayer are the primary requirement for the confessor in the house of God, because mobilization of spiritual forces only occurs at this time.

Sulkhan-Saba is the kind of people who look like believers in the Church and forget the simple rules of capturing and walking in the church.

If one part of modernity is inertia with faith, the other part actively denies Christianity. The topic was dedicated to the topic "Learning for the Day of St. George and the Georgians" and "Learning Shepherd and the Flocking for the Beggar".

The reenactment of reincarnation by reincarnates is in full swing. The preacher ruthlessly blames the "timehooker" of the nobleman, who is improving their property or position by accepting the Muslimity.

In the sermons are condemned haughtiness, hardness, intolerance, excessive smoke, food, and vanity. The latter is properly represented in idolatry. It is a great sin to feel anger, swearing, and drunkenness.

Sulkhan-Saba is fluent in writing and oral forms of speech. It is distinguished by both the artistic thinking and the scientific knowledge - the reasoning. The author tries to use his sermons to make active, effective attitude towards the society in people.

We may pay attention to the "Learning for Love", "Learning for Glutton", "Learning for Silver-Love", "Learning for Frenzy", "Learning for Magnets", "Learning for Peace", "Study for the Day of St. George's Day and Georgians" and others.

The eloquent seeks to put an interest in the listener to listen to them. To this end, such questions arise: "Do not investigate what is the church and why is it built?" Also: "Which sin is the dead end of the century?" (Sulkhan-Saba Orbeliani, 1963, 36) Or: "Why did the Baptist be baptized by the brother?" (Sulkhan-Saba Orbeliani, 1963, 113).

The author is preparing and prepares for the hearing, for which he uses the following words: "Now you are my beloved", "No, brother, do not", "Yeah, unreasonable", "Tell me brother, honey", "Man", etc.

According to our observations, the preacher's empathetic attitude is evident in the sermon that he is able to understand the inner world of the listener and hence the position on his position.

Any author can only get in touch with the reader / listener if the reader / listener learns the words of the conversation as he intended. During effective reading / transmitting, you see yourself as someone else, or reader / listener. Such Sulkhan-Saba is a preacher. He looks at the heart of the listener / reader and tries to establish a spiritual connection with him.

Saba in his sermons brings real, life examples. It is noteworthy that this method is often used by John Chrysostom in his works. He had a marvelous effect on combining life stories with Bible stories. The writer's sermons can be said to have been built on such an alternate form. Every idea, if the Sulkhan-Saba illustrates the statute, is taken from the Bible source or life.

The sermons we have reviewed today do not lose their sensitivity. Even today, the shadow has been drenched in Georgian. Even today, we need to remind ourselves of what our human devotion to our sinfulness can be.

Sulkhan-Saba Orbeliani's sermons are designed to establish a godlike person. The attitude towards his parish is very tender and warm, full of love. His ideal is not the "haughtiness, fury, hatred, enmity, debauchery, sodomy, uncontrolled", but "full of goodness, love, patience, tranquility, calmness, righteousness, purity, good deeds".

The main provisions of the dissertation work are reflected in the following publications:

1. Christian morality in Sulkhan-Saba Orbeliani Homilies, III International Scientific Conference "Intercultural Dialogues", works, Telavi, 2015, p. p. 606-613
2. The Symbolic-Allegorical shapes in homilies Sulkhan Saba Orbeliani, Philology, literatures and linguistics, Research articles, B/M Publishing San Francisco, California USA, 2016 pg. 49-53 DOI:<http://doi.org/10.15350/L-27>.
3. Biblical and Patristic Passages in Sulkhan-Saba Orbeliani homilies, Collection of Scientific Works of Iakob Gogebashvili Telavi State University. Telavi , 2016. N1 (29) p. p. 194-200
4. The human essence of Sulkhan-Saba Orbeliani homilies, International Study of Tbilisi Teaching University, reviewed and referenced scientific journal "Science and Life" Tbilisi, 2017, N1 (15), p. p. 181-185.